

ADATOK CZUCZOR GERGELY ÉLETÉHEZ.

— Czuczor mint pozsonyi tanuló. —

A múlt év folyamán a Franklin-társulatnál megjelent Czuczor összes költői műveinek első teljes kiadása. *Zoltvány* Irén rendezte sajtó alá, a ki a munkák első kötetében részletesen megírta a Czuczor életét.

Munkájának írásakor Zoltvány Irén a pozsonyi kir. főgymnasium igazgatójához, Polikeit Károlyhoz azon kéréssel fordult, hogy az intézet főnévkönyvéből a Czuczorra vonatkozó adatokat keresse ki. Az igazgató azonban a XVIII. század végétől fönmaradt főnévkönyvekben Czuczor nevét egyáltalán nem találta meg a tanulók között. Nem találta meg *Schönvitzky* Bertalan sem, a ki a millennium évében részletesen megírta a pozsonyi kir. főgymnasium történetét, s műve végén összeállította az intézet hírnevesebb tanítványainak névjegyzékét. *Czuczor* neve azonban ezen névjegyzékből hiányzik.

A jelen tanév folyamán a pozsonyi kir. főgymnasium önképzőkörétől rendezett ünnepély alkalmából megkérdeztem az igazgatót, vajjon intézetünk főkönyveiben nem találhatók-e mégis adatok Czuczor Gergelyre vonatkozólag. Megnevezvén azon éveket, melyekben Czuczor intézetünk tanítványa lehetett, az igazgató csakugyan megtalálta a beírt tanulók között a *Czuczor* nevét, mely azonban háromszor így van írva: *Tzuczor*, háromszor pedig így: *Tzutzor*. S épen ez volt az oka, hogy régebben sem az igazgató, sem *Schönvitzky* Bertalan nem találta meg a *Czuczor* nevét.

Az intézet főnévkönyvének (*Informatio de scholastica iuventute regii archi-gymnasii Posoniensis ord. S. Benedicti*) adatai szerint Czuczor három évig volt a pozsonyi (akkor) benczés gymnasium tanulója, mint Zoltvány is helyesen állítja Czuczor életrajzában. És pedig az 1814/15. tanévben végezte a 4. grammatikai osztályt, az 1815/16. és 1816/17. tanévekben az 1. és 2. humaniora osztályokat (az 5. és 6. osztályt).

Ugyancsak helyesen állítja *Zoltvány*, hogy Czuczor egész iskolázása folyamán a legjobb tanulók közé tartozott. A pozsonyi főgymnasium főnévkönyvének adatai szerint u. i. az itten végzett három osztályban mindig *első emírens* volt, mint alább közölt bizonyítványaiából kitetszik.

A pozsonyi főgymnasium épen Czuczor Gergely oda jövetele előtt két évvel, 1812-ben került állami vezetésből a benczés szerzetesek kezébe. Az állam a rossz pénzügyi viszonyok (*devaluatio*) miatt adta ki

a maga kezéből az intézetet. A devaluatio vonta maga után az intézet-hez kötött ösztöndíjak számának leszállítását is. S mivel a bankjegyek reális értéke nagyban leszállott, s mivel a 1811/12. tanévre eső ösztöndíjakat még teljes értékükben osztották ki, azért a következő tanévben egyáltalán nem lehetett ösztöndíjakat adományozni, sőt pár évig még azután is csak nagyon gyéren.¹

Ez magyarázza meg, hogy bár a szegény sorsu Czuczor a legjobb tanulója volt három éven keresztül az intézetnek, ösztöndíjat még sem kapott sohasem. Pedig Czuczort bizonyára igen kedvelték tanárai. Hiszen az ő buzdításokra lépett Czuczor a benzés-rendbe, mit atyja váltig ellenzett.²

A pénzügyi bukás okozta azt is, hogy az Orsolya-apáczák klastroma ez időben kénytelen volt beszüntetni a szegény tanulók segélyezését (1816/17).³ Nem lehetetlen különben, hogy Czuczor pozsonyi iskolázásának első két évében az Orsolya-apáczáknál kapott ebédet. S talán hozzájárult a benzés-rendbe való lépéséhez, hogy pozsonyi tanulókorának utolsó évében ettől a segítségtől elesett. Másképen talán Pozsonyban marad vala jogásznak. Mert atyja ugyan elég jómódu ember volt, de nagy családdal.

A pozsonyi főgymnasium főnévkönyvei ahhoz is adatot szolgál tathatnak, hogy *István* keresztnéve helyett miért választotta Czuczor a *Gergely* szerzetesi nevet. Czuczor atyját u. i. *Jánosnak* hívták; de a pozsonyi gymnasium főnévkönyveiben háromszor *Georgius*-nak (György) van nevezve, s háromszor *Joannes*-nek. Nem lehetetlen, hogy atyjának két neve volt: a *János* mellett *Gergely*, melyet talán a tanárok cseréltek össze a György névvel. Valami nagy pontosságot különben sem találunk a főnévkönyvekben. Az első év első semesterének végén Czuczor 12 évesnek van mondva, pedig ekkor már 15 éves volt. Hogy pedig nem valami más Czuczorról van szó, az bizonyos. Születése helyéül is Érsek-Ujvárt teszik a főnévkönyvek, s nem Andódot.

A magyar nyelv az akkori pozsonyi benzés-gymnasiumban eleinte csak rendkívüli tantárgy volt; csak Czuczor pozsonyi tanulókorának harmadik évében (1816/17) lett rendes tárggyá. A főnévkönyvekben külön vannak feltüntetve az osztályzatok: 1. *a magaviseleleiből* (morum), 2. *a hittanból* (doct. relig.), 3. *a többi tárgyból együttesen* (studiorum), 4.

¹ Schönvitzky, A pozsonyi kir. főgymn. története. 294. l.

² Zoltvány, Czuczor élete 8. l.

³ Schönvitzky, i. m. 295. l.

a magyar nyelvből és irodalomból (ling. et lit. Hung.) — Kiténik a főnévkönyvekből, hogy a magyar nyelvet és irodalmat az első két évben (a 4. grammatikai és az 1. hum. osztályban), mikor a magyar nyelv még csak rendkívüli tantárgy volt, Czuczor nem tanulta. Pedig sokan tanulták akkor is; körülbelül a tanulók fele. S nem lehet mondani, hogy talán csak az idegen ajkuak tanulták; mert bár a főnévkönyvekben a tanulók anyanyelve nincs kimutatva, de egyaránt tanulták az idegen és magyar nevéek.

Önképzőkör a pozsonyi főgymnasiumban ekkor még nem volt; csak a XIX. század harminczas éveiben alakul meg.

Czuczor osztályfőnökei voltak Pozsonyban: a 4. grammatikai és az 1. hum. osztályban *Farkas Vincze*, a 2. hum. osztályban *Gátser Leo*. Az utóbbi irodalmilag is működött, s úgy látszik, Czuczorra tanárai közül a legnagyobb hatással volt.

A főnévkönyvekben meg van nevezve a tanulók atyjának társadalmi állapota: *nobilis, civis, plebejus v. ignobilis*. Czuczor atyja mindig mint *civis* szerepel a főnévkönyvekben. A minthogy Czuczor atyja, *Czuczor János* ekkor már nem is volt *Károlyi József* gróf jobbágya, hanem tekintélyes és elég jómódu érsek-ujvári polgár.¹

Ezek után ide igatom a pozsonyi főgymnasiumnak Czuczor Gergelyre vonatkozó latin nyelvű adatait, vagyis Czuczornak a pozsonyi főgymnasiumnál kapott félévi és évvégi bizonyítványait:

¹ Zoltvány, Czuczor élete 5. l.

Az osztály neve *	Cognomen Nomen Aetas Religio	Natio, Locus natalis et Comitatus vel Provincia	Pater, Tutor, aut Curator, ejus Conditio, et Habitatio	An Stipendiatus vel Alumnus Convictus	Classis			
					Morum	Doct. Rel.	Stu- diorum	Ling. et Lit. Hung.
Grammatico Anno IV-to Semestri I-o 1814/5. (IV. gramm. osztály)	Tzuczor Stephanus annorum 12. cath.	Hungarus Érsek-Ujvár Com. Nitriensis	Patre Georgio, cive ibidem	non est	1-ae	Em.	Em. prus	—
Grammatico Anno IV-to Semestri II-do 1814/5.	Tzuczor Stephanus annorum 12. cath.	Hungarus Érsek-Ujvár Com. Nitriensis	Patre Georgio, cive ibidem	non est	1	Em.	Em. prus	—
Humanitatis Anno I-mo Semestri I-mo 1815/6. (1. hum. v. 5. osztály)	Tzuczor Stephanus annorum 15. cath.	Hungarus Érsek-Ujvár Com. Nitriensis	Pater Georgius, civis ibidem	non est	1	Em.	Em. prus	—
Humanitatis Anno primo, Semestri altero 1815/16.	Tzuczor Stephanus annorum 16. catholicus	Hungarus Érsek-Ujvár Com. Nitriensis	Pater Joannes, civis ibidem	non est	1	Em.	Em. prus	—
Secundum in annum Humaniorum Studiosi 1816/7. (6. osztály)	Tzuczor Stephanus annorum 16.	Hungarus Érsek-Ujvár Com.* Nitriensis	Pater Joannes, civis ibidem	non est	1	E.	Em. prus	E.
Secundi anni Humanistae 1816/7. (2. félév)	Tzuczor Stephanus annorum 16.	Hungarus Érsek-Ujvár Com. Nitriensis	Pater Joannes, civis ibidem	non est	1	E.	Em. prus	E.

* Ez a rovat a bizonyítványok rovatához hozzá van szerkesztve a főnévkönyvekből. A többi rovat szóról-szóra ugy van adva, mint a főnévkönyvekben található.